

จุดจบ...โครงการรับจำนำข้าว?

โดย ดร.อนันต์ ดาโลดม

นายกสมาคมพืชสวนแห่งประเทศไทย

วันที่ 13 สิงหาคม 2556

สื่อมวลชนทุกฉบับได้เสนอข่าว เปิดตัวรัฐบาลใช้วงเงินรับจำนำข้าวสะสมแล้ว 7.6 แสนล้านบาท เกินกว่ากรอบ 5 แสนล้านบาท ที่ ครม. กำหนด ขณะที่ยอดเงินที่ได้คืนจากการระบายข้าว จากกระทรวงพาณิชย์ยังนิ่งอยู่ที่ 1.14 แสนล้านบาท เชื่อสิ้นปีนี้ไม่สามารถคุมให้อยู่ในกรอบ 5 แสนล้านบาท พร้อมเผยผลตรวจสต็อกข้าวทั่วประเทศหายจากโกดังถึง 1 ล้านตัน

และที่น่าทึ่งเป็นอย่างยิ่ง คือ การปิดบัญชีโครงการรับจำนำข้าวในสมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ฤดูการผลิตปี 2554/55 และฤดูการผลิตข้าวนาปรัง ปี 2556 ยังไม่สามารถปิดบัญชีโครงการได้ เนื่องจากยังไม่ได้รับข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ในส่วนของสต็อกข้าว จากองค์การตลาดเพื่อการเกษตร และองค์การคลังสินค้า รวมถึงข้อมูลการระบายข้าวที่ทำให้เกิดความล่าช้า

สำหรับการรับจำนำข้าวในฤดูนาปี 2555/56 ยังไม่มีความชัดเจนว่า รัฐบาลจะกำหนดราคารับจำนำข้าวไว้ที่ 15,000 บาทต่อตัน สำหรับข้าวเปลือกเจ้า และ 20,000 บาทต่อตัน สำหรับข้าวหอมมะลิ เหมือนปีที่ผ่านมาหรือไม่ แต่จากปัญหาที่เกิดขึ้น รัฐบาลคงจะไม่สามารถดำเนินการได้ตามนโยบายที่ได้หาเสียงไว้กับพี่น้องเกษตรกรชาวนา เพราะปัญหาของการขาดทุนจากราคารับจำนำที่ตั้งไว้สูงกว่าราคาตลาดโลกมาก จนไม่สามารถจำหน่ายข้าวที่เก็บไว้ในสต็อกได้ รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันที่รัฐบาล โดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์ ไม่เคยยอมรับว่ามีอยู่จริง

ความจริงโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ก่อนรัฐบาลของท่านนายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี 2544 จนถึงปี 2552 ซึ่งในระยะเวลา 9 ปี (2544 - 2552) รัฐบาลใช้งบประมาณในการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีและนาปรังจำนวน 50,664,054.00 ตัน รวมทั้งค่าบริหารจัดการ ค่าเช่าโกดัง ค่าแปรสภาพดอกเบี้ย ธกส. ไม่ต่ำกว่า 500,000 ล้านบาท (จากเอกสาร “หยุดทำร้ายเกษตรกรไทย และประเทศไทย หยุดการทุจริตอย่างต่อเนื่อง ภายใต้นโยบายช่วยเหลือเกษตรกร โดยโครงการรับจำนำสินค้าเกษตร” โดย นายอนันต์ ดาโลดม นายกสมาคมพืชสวนแห่งประเทศไทย, กรกฎาคม 2552) และโครงการรับจำนำข้าวได้ยุติลง เปลี่ยนมาเป็นโครงการประกันรายได้ให้แก่ชาวนาในสมัยของนายกรัฐมนตรี (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) เมื่อปี 2553 - 2554 และโครงการรับจำนำข้าว ก็ได้มาเริ่มอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี 2554 จนถึงปัจจุบัน

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกในสมัยนายกึ่งลักษณะ ชินวัตร ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ ท้วงติง มาโดยตลอดจากนักวิชาการอิสระ สื่อมวลชน โดยเฉพาะจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ซึ่งมี ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร, ดร.อัมมาร สยามวาลา หรือแม้แต่อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เช่น ม.ร.ว.ปรีดียาทร เทวกุล, ดร.วีระพงศ์ รามางกูร เครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน รวมทั้งสื่อมวลชนจากต่างประเทศ ธนาคารโลก (WORLD BANK) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ที่ได้ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อให้รัฐบาลได้นำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไข แต่ข้อเสนอแนะเหล่านั้นไม่เคยได้รับการพิจารณาจากรัฐบาล นำไปปรับปรุง แก้ไขเพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้น จนกลายมาเป็นความเสียหายที่ก่อให้เกิดการขาดทุนเป็นจำนวนเงินมหาศาล ทำลายวินัยการเงินการคลัง และก่อให้เกิดกระบวนการทุจริตของทุกกลไกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับจำนำ

โครงการรับจำนำข้าว มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือยกระดับราคาข้าว เพื่อให้สูงขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายข้าวเปลือกให้คุ้มกับการลงทุน และมีกำไรพอสมควรในภาวะที่ราคาข้าวเปลือกตกต่ำ

แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการรับจำนำ แทนที่จะตกถึงมือชาวนาเต็มเม็ดเต็มหน่วย กลับกลายเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของนักการเมือง ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จนกลายเป็นกระบวนการที่ยิ่งใหญ่ มีอำนาจรัฐให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ในการกำหนดนโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกอย่างต่อเนื่องจากปี 2544 – ปัจจุบัน

กระบวนการทุจริตเริ่มตั้งแต่

1. การกำหนดนโยบาย (การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย) เช่น
 - การกำหนดราคารับจำนำที่สูงกว่าราคาตลาด และราคาต้นทุนมาก
 - การกำหนดเป้าหมายปริมาณการรับจำนำที่สูงกว่าตัวเลขที่เป็นจริง
2. การทุจริตจากการสำรวจจำนวนพื้นที่ และผลผลิตของชาวนาที่สูงเกินความเป็นจริง
3. การโกงตราชั่ง และสิ่งเจือปน การหักความชื้นที่ไม่เป็นธรรม เพื่อกดราคาข้าวเปลือกของชาวนา และเอาส่วนต่างของราคาที่ให้เกษตรกรกับราคารับจำนำเป็นผลประโยชน์ของโรงสี โดยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่รัฐและโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำ
4. การนำเอาข้าวเปลือกที่โรงสีรับซื้อไว้ก่อนในราคาที่ต่ำมาสวมสิทธิ์เข้ารับจำนำแทนข้าวของชาวนา
5. การรับจำนำลม คือ ไม่มีข้าวเปลือกมาจำนำ แต่นำไปประทอนไปรับเงินจาก ธกส.

6. นำข้าวเปลือกจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีราคาถูกลงมาเข้าสู่กระบวนการรับจำนำ โดยการสวมสิทธิ์ของเกษตรกร และยังมีความพยายาม โดยกระทรวงพาณิชย์ยังได้กำหนดให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชาให้จัดตั้งโรงสีข้าวเพื่อนำข้าวเปลือกจากประเทศกัมพูชามาตีแปรสภาพเป็นข้าวสาร แล้วส่งขายในนามประเทศไทย ซึ่งยังเป็นการค้าเติมให้มีการนำข้าวเปลือกจากประเทศเพื่อนบ้านมาสวมสิทธิ์เข้าสู่กระบวนการรับจำนำ ทั้งๆ ที่นโยบายนี้ยังไม่เกิดผลปฏิบัติ ก็ปรากฏว่ามีการลักลอบนำข้าวเปลือกเข้ามาโดยผิดกฎหมายเข้าสู่โครงการรับจำนำ จำนวนหลายแสนตัน ซึ่งเราไม่สามารถป้องกันได้ เพราะเจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการกับพ่อค้า

นอกจากนั้นตาม พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และ พ.ร.บ. กักพืช พ.ศ. 2507 ข้าวเปลือกเป็นพันธุ์พืชสงวน ห้ามมิให้มีการนำเข้าส่งออก โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้มีอำนาจ นโยบายของกระทรวงพาณิชย์ในเรื่องนี้ จึงไม่ได้คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น ตาม พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับ

7. นำเอาข้าวคุณภาพดีจากการรับจำนำออกไปจำหน่าย นำข้าวคุณภาพเลวมาแทนที่

8. กำหนดราคาแปรสภาพข้าวจากผู้เข้าร่วมโครงการรับจำนำไว้สูงเกินกว่าราคาที่จะเป็นเอื้อประโยชน์ให้แก่โรงสีหรือผู้เข้าร่วมโครงการรับจำนำ

9. กระบวนการรับจำนำจะสิ้นสุดลงเมื่อมีการจำหน่ายสินค้าที่รับจำนำไว้ออกไปหมดสิ้น ซึ่งการระบายหรือจำหน่ายสินค้าจากการรับจำนำก็เป็นช่องทางของการทุจริตที่ทำให้รัฐบาลต้องขาดทุนอย่างมหาศาล เช่น การขายข้าวให้แก่เอกชนที่เป็นพวกพ้องของนักการเมืองในราคาที่ต่ำมาก การขายข้าว G TO G ที่ไม่เปิดเผยเรื่องตัวเลขและราคาที่เป็นข้าวอยู่ในขณะนี้

สิ่งเหล่านี้คือความเสียหายที่เป็นวงเงินจำนวนมหาศาล ดังตัวเลขที่ระบุไว้ว่าในการรับ
จำหน่ายข้าวเปลือก ตั้งแต่ปี 2554/55 – ฤดูแล้ง ปี 2555/56 รัฐบาลได้ใช้เงินไปแล้วถึง
760,000 ล้านบาท และคาดว่าจะมีการขาดทุนไม่ต่ำกว่า 300,000 ล้านบาท

แต่สิ่งหนึ่งซึ่งไม่มีใครพูดถึงกันมากนัก ทั้ง ๆ ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ
ด้านของภาคการผลิตซึ่งเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของข้าวไทย ได้เกิดความเสียหายจาก
ความเป็นเลิศที่ข้าวไทยได้สร้างชื่อเสียงในให้กับประเทศไทยนับเป็นเวลาเกือบร้อยปี
ตั้งแต่ข้าวไทยชนะเลิศการประกวดข้าวที่เมืองเรจิน่า ประเทศแคนาดา ในปี 2476 โดย
ข้าวไทย “พันธุ์ปิ่นแก้ว” ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดพันธุ์ข้าวจากทั่วโลก และ
ต่อมาพันธุ์ข้าวที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันก็คือ
ข้าวหอมมะลิ พันธุ์ข้าว กข ตั้งแต่ กข7 กข15 กข21 กข31 กข41 กข47 และพันธุ์ข้าว
อื่น ๆ เช่น พันธุ์ข้าวชัยนาท 1 พันธุ์ข้าวหอมปทุมธานี 1 พันธุ์ข้าวพิษณุโลก พันธุ์ข้าว
สุพรรณบุรี ฯลฯ และยังมีพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงและยังปลูกอยู่ในภาคกลาง เช่น
พันธุ์ข้าวขาวตาแห้ง พันธุ์แจ็กเชย หรือพันธุ์สังข์หยดที่ปลูกอยู่ทางภาคใต้ ทำให้ประเทศไทย
สามารถส่งออกข้าวไปจำหน่ายต่างประเทศได้หลากหลายสายพันธุ์ตามความ
ต้องการของประเทศคู่ค้า และกลายเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลกมา
โดยตลอด

แต่สิ่งที่กล่าวมานั้น ได้กลายเป็นอดีตไปแล้ว จากโครงการรับจำนำข้าวในสมัยนายก ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เกิดผลเสียหายต่อข้าวไทย ดังต่อไปนี้

1. ประเทศไทยสูญเสียความเป็นผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก ให้แก่เวียดนาม และอินเดีย

2. เอกลักษณ์ของข้าวไทยก็คือคุณภาพ ได้ถูกทำลายลงโดยกระบวนการรับจำนำ เช่น การปะปนของข้าวหลายสายพันธุ์ที่รวมอยู่ในโกดังเดียวกัน จนไม่สามารถแยกแยะได้ว่าโกดังไหนเป็นข้าวเปลือกเจ้า ข้าวหอมปทุมธานี 1 ข้าวชัยนาท 1 หรือพันธุ์อื่นๆ ดังนั้นเมื่อนำมาแปรสภาพเป็นข้าวสาร ข้าวหลายสายพันธุ์นี้ก็จะปะปนอยู่ด้วยกัน หรือการเอาข้าวหอมปทุมธานี 1 ซึ่งมีลักษณะคล้ายข้าวหอมมะลิไปรับจำนำในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะได้ราคาจากเกวียนละ 16,000 บาท เป็นเกวียนละ 20,000 บาท เราจึงไม่สามารถได้ข้าวหอมมะลิ 100% แต่เราอาจจะได้ข้าวหอมมะลิปะปนกับข้าวปทุมธานี 1 เป็นต้น

3. ข้าวเสื่อมคุณภาพจากการเก็บรักษาไว้เป็นระยะเวลานาน สถานที่เก็บรักษาไม่ได้มาตรฐาน เพราะมีข้าวจำนวนมาก การรมยาเพื่อกำจัดมอดทำได้ไม่ทั่วถึง ข้าวมีความชื้นสูง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อคุณภาพข้าวที่เก็บรักษาไว้ทั้งสิ้น

4. ระบบการปลูกข้าวของประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่ได้ดำเนินการตามหลักวิชาการมายาวนาน เป็นที่ยอมรับว่าเป็นระบบเขตกรรมที่มีประสิทธิภาพมาก เช่น การปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง และในช่วงการปลูกข้าว ระหว่างนาปี นาปรัง ซึ่งมีระยะประมาณ 3 – 4 เดือน ให้ชาวนาทำการพักดิน หรือปรับสภาพดิน โดยปลูกพืชหมุนเวียนในนา เช่น การปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน พืชผัก แตงโม ซึ่งเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย ตัดวงจรของโรคแมลงศัตรูพืชที่อาศัยข้าวเป็นอาหาร เช่น เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เป็นต้น

แต่โครงการรับจำนำ ทำให้ชาวนาพยายามปลูกข้าวให้ได้ตลอดทั้งปี ปีละ 3 ครั้ง นี่คือการความหายนะของระบบเกษตรในพื้นที่นา ทำให้เกิดภาวะดินเสื่อมโทรม การสะสมของโรคแมลงศัตรูข้าว การแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ข้าวคุณภาพต่ำ

- ชาวนาใช้พันธุ์ข้าวปลูกมากขึ้น ปกติการปลูกข้าวหว่านน้ำตม ชาวนาจะใช้พันธุ์ข้าว ไร่ละ 15 – 20 กิโลกรัม แต่ปัจจุบันใช้ถึงไร่ละ 25 – 30 กิโลกรัม เพื่อให้ได้ปริมาณต้นข้าวมากที่สุด

- เมื่อใช้พันธุ์ข้าวมาก ชาวนาก็ต้องใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้น ปกติคำแนะนำของทางราชการ ข้าว 1 ไร่ ควรจะใช้ปุ๋ยเคมีไม่เกิน 50 กิโลกรัม แต่ปัจจุบันชาวนาใช้ปุ๋ยอัตราไร่ละ 70 – 100 กิโลกรัม

- เมื่อปริมาณต้นข้าวมีจำนวนมาก แน่นเกินไป ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการระบายอากาศ การปลูกข้าวอย่างต่อเนื่องในพื้นที่เดียวกัน ปัญหาของการระบาดของแมลงศัตรูข้าวก็จะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ชาวนาต้องใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวเพิ่มขึ้น

- สภาพแวดล้อมเลวร้ายลง เพราะเกิดมลพิษจากการใช้สารเคมี ชุมชนแตกแยกจากการแย่งน้ำ ความพอเพียงจากระบบเกษตรที่ยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริของในหลวงได้จากหายไป

ซึ่งสิ่งที่สูญเสียนั่น และอีกหลายประการที่ไม่ได้กล่าวถึง ข้าวไทย คงยากที่จะฟื้นฟูให้กลับมาได้เหมือนเดิมอีกต่อไป

โครงการรับจำนำข้าวตามนโยบายของรัฐบาลนายอภิรักษ์เกียรติ ชินวัตร คงจะต้องดำเนินการต่อไป เพราะรัฐบาลยืนยันตลอดเวลาว่า นี่คือนโยบายที่ช่วยเหลือชาวนา ยกระดับรายได้ให้แก่ชาวนาให้สูงขึ้น และเงินที่ใช้ในโครงการรับจำนำ เมื่อตกถึงมือชาวนา เงินจำนวนนี้ก็จะหมุนเวียนจากการใช้จ่ายของชาวนา เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจอีกทางหนึ่ง และสิ่งสำคัญที่สุดคือรัฐบาลไม่เคยยอมรับว่ามีการทุจริตเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการรับจำนำ จนถึงขั้นสุดท้ายก็คือ การระบายหรือการจำหน่ายข้าว เมื่อเป็นเช่นนี้จุดจบของโครงการรับจำนำก็คงจะไม่เกิดขึ้นจากรัฐบาลชุดนี้

แต่เราก็ยังมีความหวังสำหรับผู้ที่เห็นว่าโครงการรับจำนำข้าวมีปัญหา มีการใช้จ่ายเงินในปริมาณที่มากเกินไป จนเป็นภาระแก่งบประมาณรายจ่ายของประเทศ ผลประโยชน์ตกถึงมือชาวนาไม่ถึงร้อยละ 50 ทำลายการส่งออกของข้าวไทย ทำลายภาพลักษณ์ของข้าวไทย ทำลายระบบการผลิตข้าวของประเทศไทย ฯลฯ ก็คือความหวังจากการตรวจสอบขององค์กรอิสระ คือ ป.ป.ช. (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ) ซึ่งได้ตั้งคณะกรรมการไต่สวนเรื่องนี้อยู่ และคาดว่าคงจะมีผลสรุปในเบื้องต้นออกมาอีกไม่นาน นี่คือการหวังเดียวที่จะเป็นจุดจบของโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลชุดนี้ แต่หากผลการสอบสวนของ ป.ป.ช. ไม่เป็นไปอย่างที่คาดหวัง ก็คงถือเสียว่ามันเป็นชะตากรรมที่คนไทยทั้งประเทศคงจะต้องยอมรับจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตและจะอีกนานเท่าไรไม่มีใครทราบ

ใครก็ตามที่เข้าร่วมกระทำการทุจริตหากินโดยอาศัยชาวนาเป็นเครื่องมือ ด้วยอำนาจแห่งพระแม่โพสพ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องข้าวไทยและชาวนาไทย ขอให้คนผู้นั้นจงได้รับผลกระทบจากความชั่วร้ายที่ได้กระทำลงไปทั้งชาตินี้และชาติหน้า
